

Forskning pågår!

Sociala problem, exkludering och kontroll
– utmaningar för socialt arbete i vår tid

Dokumentation från konferens i Göteborg 3 december 2015

”Det är viktigt att studera social exkludering och kontroll ur ett brett forskningsperspektiv”

Landshövding Lars Bäckström hälsade välkommen.

– Vi byggde välfärdsstaten men nu växer klyftorna när vi har stadsdelar där folk inte går till arbetet eller klarar skolan. Det är viktigt att studera social exkludering och kontroll ur ett brett forskningsperspektiv. På länsstyrelsen är vi glada över den samverkan mellan forskning och praktik som vi har exempelvis när det gäller missbruk och beroende. Länsstyrelsen vill att det ska vara lätt att ta del av nya studier och forskning och därför är vi med och arrangerar den här konferensen.

På nationell nivå sker arbete på flera olika håll med bäring på konferensens tema – sociala problem, exkludering och kontroll. Regeringen håller på att slutföra arbetet med ANDT-strategin för 2016–2020 (Alkohol, Narkotika, Dopning och Tobak). Regeringen vill möta och lösa de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation och den målsättningen ska genomsyra ANDT-arbetet.

– För att kunna göra detta krävs bl.a. systematisk och långsiktig kunskap, sa Lars.

SOCIALDEPARTEMENTET JOBBAR MED förslag om förebyggande arbete och behandling av spelmissbruk. Brottsförebyggande rådet har nyligen kommit med förslag för att stärka det brottsförebyggande arbetet och i år har det också kommit nya nationella riktlinjer inom missbruksområdet.

– Däremot har vi fortfarande ett glapp mellan vad som rekommenderas i riktlinjerna och vad som erbjuds i praktiken. Det är angeläget med ett fortsatt utvecklingsarbete i länet med hälso- och sjukvården, socialtjänsten, kriminalvården och Brukarrådet. Ett gemensamt arbete skapar kraft i länet!

Lars avslutade med att efterlysa ett tydligt barnperspektiv i sociala frågor. Personer med

Landshövding Lars Bäckström.

missbruksproblematik är exempelvis ofta även föräldrar.

– Barnen drabbas allra värst – det är deras hem om det så bara är en pinnstol och en halvt urdrucken Explorerflaska. Vad gör vi för dem? Också när det gäller flyktingsituationen är barnperspektivet centralt – för ensamkommande barn liksom barn som kommer tillsammans med sina familjer.

– Vi måste ge barnen en rimlig start i livet: det du sår får du skörda. Det finns mycket att göra och därför har vi den här dagen. Kunde vi förvandlas från ett av de fattigaste länderna i Europa till en välfärdsstat så visst kan vi bygga om och bygga nytt!

Det urbana spöket: problembeskrivningar och exkludering i det offentliga rummet

Björn Andersson, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Björn presenterade en studie som syftar till att ge ett rumsligt perspektiv på exkludering.

– Inkluderingens rum är utgångspunkten. När vi funderar på kvaliteter i staden och hur mänskliga möten ska se ut pratar vi om det offentliga rummet där vi kan mötas även om vi inte känner varandra.

Han hänvisade till att de flesta av oss i vår vardag möter en begränsad krets människor och därför är det betydelsefullt med miljöer där kretsen kan vidgas.

– Det offentliga rummet har en sammanförande funktion när man exempelvis går i en demonstration och möts på

Götaplatsen! Där uppstår en kollektivitet. Vi firar och sörjer tillsammans i det offentliga rummet.

Samtidigt är de här offentliga miljöerna också otrygghetens rum – många förknippar dem med en upplevelse av rädsla. Sociologen Lyn H. Lofland har talat om det sociala livets hårda kant; mötet i det offentliga måste ibland vara sådant att vi faktiskt skavs mot varandra. I samhället måste vi hantera att vi är olika och har olika idéer och föreställningar om hur vi ska vara.

– Begreppet ”det urbana spöket” tycker jag är bra. Ett spöke är lite obestämt och vagt i

konturerna. Vår rädsla kring de här platserna har samma vaga karaktär.

PARADOXALT NOG LEVER VI i ett samhälle som statistiskt sett är det mest trygga vi någonsin haft samtidigt som människor i stor omfattning ger uttryck för otrygghet och rädsla. Sociologen Zygmunt Bauman använder begreppet *rädslans demon*. Vi är så riskmedvetna och fokuserade på saker som kan gå fel att det påverkar vårt vardagsliv och vilka förväntningar vi har på hur olika aktörer ska lösa sociala frågor. Rädslan riktas mot speciella grupper, vilka ofta har en underordnad social position.

– Den grupp som vår studie handlar om tillhör just de som drabbas av exkluderingsprocesser, en grupp som kan upplevas som skrämmande att möta. I vardagligt tal kallar vi dem för a-laget, personer med missbruksproblematik som vistas mycket ute i det offentliga rummet.

BJÖRN OCH HANS KOLLEGOR har följt en stadsdel i Göteborg där frågan om a-laget varit en central del i planering och genomförande av en lokal om- och nybyggnation. De har även studerat exempel och dokumentation från andra kommuner.

– När man ser beskrivningarna av den här gruppen människor slås man av att de skildras på ett extremt proble-

mororienterat sätt. Det används en vokabulär där rädsla och otrygghet är centrala utgångspunkter.

Björn menar att beskrivningarna stämmer dåligt med verkligheten och den ofta differentierade sammansättning som gruppen ifråga har. Men människors rädsla tas till intäkt för insatser som handlar om att man vill få bort en del grupper från offentliga platser.

– Man konstruerar en grupp och detta får konsekvenser eftersom beskrivningen används för att vidta åtgärder. En strategi är fysisk planering och design där bortstyrning av den här gruppen blir en del av själva planeringslogiken. En annan strategi är isolering och avgränsning av gruppen där man skapar en avskild mötesplats

– s.k. Gapahuk – som ligger någonstans där andra människor inte behöver se dem.

Björn berättade att det finns exempel på Gapahuk som har fungerat bra, men då har dessa skapats i dialog med berörda.

– Vissa grupper begränsas i sin tillgång till det urbana rummet. Istället för det offentliga rummet tenderar vi att hamna i det ordnade rummet – tv-övervakning av offentliga platser är ytterligare ett uttryck för detta. Men det offentliga rummet lever av det kreativa kaos som uppstår när människor möts och lär av varandra. Genom den här typen av åtgärder får vi de facto svaga grupper vilka saknar tillgång till sina medborgerliga rättigheter. Men staden är en rättighet för alla.

Ekonomisk ojämlikhet och immigration

Torun arbetar med ett projekt som handlar om invandrare i den ekonomiska eliten. I en delstudie i det arbetet har hon fokuserat på barn födda i Sverige av två utrikesfödda föräldrar och deras ekonomiska situation och hur den har förändrats i Sverige under de senaste drygt 20 åren.

Det är en registerdatastudie som omfattar inkomster, transfereringar, födelseland och utbildningsnivå. Det som mäts är barninkomster; barnet tilldelas en inkomst utifrån hushållets totala inkomster, justerad för hushållets storlek. Och det är relativ fattigdom som mäts – att den disponibla inkomsten understiger 60 procent av medianinkomsten i landet. Föräldrarna till barnen i studien kommer från 17 olika länder. Vid mätperiodens början var Finland det vanligaste ursprungslandet, i slutet av perioden är barn med irakisk härkomst eller rötter i forna Jugoslavien vanligast.

– Vid den första mätperioden i början på 80-talet fanns det inga stora skillnader i fråga om disponibel inkomst mellan de här barnen och genomsnittet i landet. Men med tiden är det uppenbart att inkomstgapet har ökat, sa Torun.

Sverige har gått från att i början på 80-talet ha varit ett av de ekonomiskt mest jämlika länderna i världen mätt med ginikoefficient (se faktaruta). Ojämlikheten har ökat i samtliga OECD-länder men mest i Sverige.

Torun Österberg, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

– Den ökade ojämlikheten syns främst bland utrikes födda barn. Ytterst få barn med föräldrar födda i Sverige är representerade bland de fattiga barnen nu jämfört med i början på 80-talet. Bland somaliska barn idag är 60 procent fattiga, bland irakiska är motsvarande siffra 55 procent. Det är väldigt höga andelar.

TORUN HAR OCKSÅ STUDERAT hur väl gruppen barn med utrikesfödda föräldrar är representerad i inkomstoppen. Representationen i inkomstoppen är extremt låg vad gäller barn vars föräldrar är födda i något av de fattigare av de 17 länder som ingår i studien. Barn med föräldrar som är födda i rikare länder är något mer representerade.

Frågan är då vad man kan göra åt ojämlikheten? En åtgärd skulle kunna vara att öka de generella delarna av välfärden, exempelvis barnbidraget. Simu-

leringar tyder på att om barnbidraget höjdes rejält (i princip fördubblades) så skulle det få stora effekter även för barn med föräldrar födda i Irak, Libanon med flera länder. Att höja socialbidraget har däremot inte lika stor effekt på fattigdomstalet, enligt Torun.

HON AVSLUTADE MED att beskriva hur stor chansen är att få ett jobb från det att man får permanent uppehållstillstånd i Sverige. Detta varierar beroende på varifrån man kommer. De som kommer från rika västländer har mycket stor chans att få jobb direkt men den chansen avtar med tiden. Andra grupper har störst chans efter ett fåtal år sedan immigration. Möjligheterna minskar sedan snabbt i takt med att åren går.

– Nästan 40 procent kommer aldrig i jobb. Det är avgörande för de inkomstskillnader vi ser, avslutade Torun.

Ginikoefficient – ett ekonomiskt mått på ojämlikhet, till exempel i inkomstfördelning, hos en befolkning

"Skolsegregationen i Göteborg är alarmerande"

Majsa arbetar med en avhandling om hur elever förväntas ta ansvar för sin skolgång, både när det gäller skolval och i det vardagliga skollivet. Arbetet grundar sig i studier på två grundskolor, en fristående i centrala Göteborg och en kommunal i en förort. Elevperspektivet ställs mot de utbildningspolitiska målsättningarna.

– Skolan är en skärningspunkt mellan samhällets förväntningar på eleven och det självförverkligande projektet. Nationellt uppsatta mål styrda av politiska intressen möter individen under lång tid.

De strukturella villkor som eleverna behöver förhålla sig till formas av utbildningspolitiken och här har stora förändringar skett under senare år.

– Från att ha varit världens mest jämlika skola har situationen förändrats genom två betydelsefulla reformer på 90-talet: kommunaliseringen och friskolereformen.

ÄVEN SKOLANS INRE VÄRLD HAR GENOMGÅTT stora förändringar; under den senaste femårsperioden har det kommit en ny skollag, nytt betygssystem och en ny läroplan. Andra förändringar som påverkat skolan mycket är att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom hela skolsystemet samt att det ska finnas en tydligare länk skola-arbetsmarknad.

Majsa beskrev hur förändringarna skett mot bakgrund av en politisk debatt om behovet av att säkerställa morgondagens arbetskraft och att skolan och lärarutbildningen måste anpassa sig till en ny globaliserad epok, valfrihet, entreprenörskap etc.

Samtidigt har inkomstspridningen och arbetslösheten ökat i Sverige under senare år. Bakom höga BNP-siffror döljer sig klyftor. Klyftan mellan elever som når/inte når kunskapsmålen har också ökat sedan 90-talet.

– Skolsegregationen i Göteborg är alarmerande. Andelen elever som når kunskapsmålen varierar mellan olika skolor, från som högst 96 procent till som lägst 18 procent år 2013. Som en effekt av att skolor konkurrerar med varandra får vi vinnarskolor och förlorarskolor, socioekonomisk segregation och elever som tillhör A- och B-lag.

På den friskola Majsa studerar går elever som är

Majsa Allelin, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

mer eller mindre skolmotiverade. Skolan menar att deras verksamhet passar alla eftersom de jobbar efter individuella förmågor och individuella scheman. Men Majsa menar att eleverna ändå är uppdelade – i olika föreläsningar och grupparbeten exempelvis – medan lärarna försvarar detta med att en sådan åtskillnad är mindre stressande för eleverna.

– Det blir en slags vinaigrette: olja förblir olja och vatten förblir vatten. Skillnaden är tydlig även inom skolans väggar.

Majsa avslutade med att beskriva hur elevernas inställning till skolan idag blivit en fråga om "kunskap" och "pengar", om att hitta rätt strategi för att bli framgångsrik. Det handlar även om att säkra en trygg framtid i ett samhälle med en föränderlig arbetsmarknad som skapar osäkerhet.

– Det kan göra att eleverna hellre väljer pengar än kunskap. Detta blir en del av deras svar på politikernas instrumentella hållning i de här frågorna.

Legitimering av tvångsvård

Weddig Runquist, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Weddigs avhandling handlar om hur 80 klienter och deras socialsekreterare ser på LVM, lagen om vård av missbrukare i vissa fall. Hur motiverade socialsekreterarna sina beslut när de initierade tvångsvård enligt LVM? Hur uppfattade klienterna tvångsinskränkningen under tiden som de var intagna och därefter? Och hur förändrades klienternas sociala situation efter avslutad LVM-vård?

När det gäller socialsekreterarna och hur de motiverade sina ställningstaganden så urskiljer Weddig att deras agerande kan delas in i någon av de idealtypiska konstruktionerna "brandman", "polis" eller "förälder".

Vad gäller klienternas syn på tvångsomhändertagandet så visade det sig att många av dem ändrade inställning över tid. Omedelbart efter omhändertagandet ansåg den absoluta majoriteten att omhändertagandet var obefogat men redan 7–8 veckor senare upplevde en betydligt

större andel att det var befogat.

– Utifrån de här klienternas synvinkel skulle detta kunna tyda på att LVM har en form av legitimitet, sa Weddig.

De klienter som ändrade uppfattning gjorde främst detta till följd av en insikt om sitt allvarliga hälsotillstånd och/eller upplevelser av att LVM-vistelsen hade en nyttoeffekt.

Den grupp klienter som däremot motsatte sig LVM från början till slut (5 av 80) ansåg att de drabbats av någon slags "skada" genom tvångsvården och för dem saknade LVM-vården all legitimitet.

WEDDIG HAR OCKSÅ FÖLJT VAD som hänt klienterna under en sexårsperiod efter omhändertagandet. 11 av 80 avled under den perioden. Av dessa 11 personer var det 8 som hävdade att de saknade en fungerande arbetsallians med sina handläggare och avsåg sig fortsatt kontakt med socialtjänsten efter avslutad LVM-vård. Av dessa hade 6 personer egen bostad och försörjning både före och efter avslutad LVM, men trots dessa till synes goda förutsättningar gick det sämst för dessa klienter.

– Beakta den här gruppen som väljer att avsäga sig all kontakt med socialtjänsten efter avslutad tvångsvård, de utgör en påtaglig riskgrupp!

En slutsats när det kommer till frågan om legitimitet är att LVM ur socialsekreterarnas perspektiv har hög legitimitet när det gäller det akuta omhändertagandet för att rädda liv. Däremot inte på längre sikt, då man bl.a. saknar tilltro till att klienterna är drogfria efter avslutad LVM-vård.

När det gäller resultaten av LVM-vården så förbättras generellt inte boendesituationen för klienterna i studien. Weddig framhöll därför att det krävs åtgärder, exempelvis samordning inom socialtjänsten och mellan andra myndigheter, att klienterna får en case manager och/eller att man skulle kunna överväga att tillämpa system med homeriskt tvång, som innebär att klienten frivilligt accepterar att låta sig kvarhållas på en behandlingsinstitution under en viss begränsad period. Detta system tillämpas bl.a. i Norge och Danmark.

Läs mer

Runquist, Weddig (2012) Legitimering av tvångsvård: klienter och deras socialsekreterare om LVM. Doktorsavhandling.

"Det jag har sagt såhär långt gäller nästan bara killar"

Susanne har studerat berättelser om ungdomsgång och kriminalitet i socioekonomiskt missgynnade förortsområden. Hon poängterade att det är *berättelser* hon har studerat – hur man berättar om något, vad man har för perspektiv, om det finns någon underliggande moral, vad man bygger sitt resonemang på o.s.v.

Hur vi berättar om något visar på hur vi tänker och genom att studera berättelserna når vi en större förståelse för vad det är som gör att vi agerar i en viss riktning. Olika perspektiv ger upphov till olika tolkningar som tar sig uttryck i olika berättelser. Beroende på hur man betraktar frågor om ungdomsgång och kriminalitet kan man se och betona olika saker: familjeproblem, rättviseproblem, ordningsproblem, mognadsproblem, sysselsättningsproblem eller en viss typ av maskulinitet.

ENLIGT EN LOGIK kan du ha en idé om att det finns något som är normalt och att något avviker. Det som gör att du drivs till kriminalitet är dysfunktioner och brister hos dig själv, familjen, grupper, området.

Den rättviseorienterade talar istället om utsatthet och att detta gör att man drivs till kriminalitet. Man har inte lika mycket makt, familjen är utsatt, där man bor förekommer det mycket kriminalitet, föräldrarna får inget jobb o.s.v.

De målorienterade pekar på vikten av att nå eftersträ-

vansvärda mål. Man vill ha ungefär detsamma som alla andra: status, popularitet, pengar. De som resonerar så tillbakavisar att de drivs till kriminalitet, utan menar istället att de själva gör det valet. Men samtidigt finns en koppling till rättviseloken – att jag gör det för att jag har ett sämre utgångsläge/är hindrad av strukturella orsaker.

Vid den här tidpunkten i föreläsningen gjorde Susanne halt och konstaterade:

– Det jag har sagt såhär långt gäller nästan bara killar!

HENNES POÄNG ÄR ATT i forskning kring ungdomskriminalitet förekommer tjejer och kvinnor i berättelserna i undanskymda roller och i positioner som definieras utifrån killarnas roller: flickvännen, den räddande ängeln eller svansen exempelvis. Tjejer och kvinnor förekommer med andra ord endast som en del av det som sociologerna Harvey Sacks och David Silverman kallar för standardized relational pairs – kategorier som ömsesidigt definierar varandra. Exempel kan vara man-hustru, pojkvän-flickvän.

Susanne refererade till historikern Yvonne Hirdman och hennes tre formuler för hur kvinnor konstrueras i berättelser. Enligt grundformeln är kvinnan en "icke man" och oviktig i sammanhanget – killarna är i centrum och tjejerna har en undanskymd position. Enligt jämförelsens formel är kvinnan en ofullständig och mindre va-

Susanne Liljeholm Hansson, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

riant av mannen – när vi pratar om tjejer betonar vi likheter och skillnader i förhållande till killarna. Slutligen, enligt den normativa formeln, konstrueras könen som i grunden olika.

En fjärde position utgörs av tjejer som pratar emot detta och intar en slags motståndsposition. Dessa motståndsberättelser kan tolkas som en önskan om mer jämställdhet men eftersom de trots allt förhåller sig till den ledande, normativa förståelsen av kön, bekräftar de också denna bild.

– Alltså: i en större berättelse om förorten finns en massa andra berättelser som kan och bör lyftas fram. Det spelar roll hur vi rollsätter våra historier. Vi behöver ställa oss frågan: Nu berättar vi den här historien så här men hur blir det om vi tar den här referenspositionen istället?

Läs mer

Liljeholm Hansson, Susanne (2014) Berättelser om ungdomsgång i förorten. Genus, makt och moral. Doktorsavhandling.

Frida Petersson och Ronny Tikkanen, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Party i garderoben?

Frida och Ronny har genomfört en kvantitativ studie av illegal droganvändning bland män som har sex med män (MSM) i Sverige. Studien visar bl.a. att droganvändningen är särskilt utbredd bland yngre homosexuella män i storstäder.

Ronny har också arbetat med den stora europeiska internetundersökningen EMIS 2010 (European MSM Internet Survey on Knowledge, Attitudes and Behaviour as to HIV and STIs). Enkäten genomfördes 2010 i 35 europeiska länder. Av de 180 000 personer som besvarade enkäten var cirka 3000 bosatta i Sverige.

Enkäten innehöll bland annat frågor om drogvänor och frågor för att få en bild av vilka sexuella riskfaktorer man utsätter sig för.

En subgrupp som enligt Fridas och Ronnys studie är mer riskutsatt än andra utgörs av de som "är ute i svängen" mycket och använder sig av klubbdroger som exempelvis kokain, amfetamin, ecstasy och GHB.

– Samtidigt finns det ett risktänk och man har sätt att hantera risk på. Den här gruppen går också till sjukvården och tester sig, så där finns en mötespunkt som samhället borde kunna använda sig av, sa Ronny.

HAN FRAMHÖLL OCKSÅ att män som har sex med män och som använder illegala droger inte enbart är en ungdomsföreteelse – det förekommer i andra åldersgrupper också.

Frida och Ronny har sökt projektmedel för fler kvalitativt inriktade studier på det här området, bl.a. skulle de vilja beskriva och analysera droganvändningens former, funktioner och konsekvenser för ett antal svenska MSM som regelbundet använder narkotika.

– Det här är ett fält och en grupp som är dåligt belyst inom drogforskning i Sverige, konstaterade Frida.

Läs mer

Petersson, Frida J. M., Tikkanen, Ronny & Schmidt, Axel J. (2015) Party and play in the closet? Exploring club drug use among Swedish men who have sex with men. Manuscript submitted for publication.

Tikkanen, Ronny (2013). EMIS-Rapport från den svenska delen av The European MSM Internet Survey – en studie om män som har sex med män. Smittskyddsinstitutet.

Mobiliserande trygghetsarbete i Angered

Torbjörn har under två och ett halvt år följt tre s.k. koordinatörer i deras arbete i stadsdelen Angered i Göteborg.

– Utgångspunkten för satsningen var en upplevelse av att det traditionella arbetssättet befann sig i kris, det gick att tala om en förtroende- och tillitskris till de offentliga systemen. Skolan hade svårt att stödja kunskapsutveckling, socialtjänsten befann sig på distans och hade svårt att bedriva uppsökande arbete, polisen mötte en tystnadskultur, fältarbetare upplevde svårigheter att få relation till vissa ungdomsgrupper och bedriva uppsökande arbete, fritidsgårdar hade svårt att skapa positiva miljöer och samtidigt togs inte alla goda krafter i civilsamhället tillvara.

MÅLSÄTTNINGARNA MED koordinatörernas arbete när de tillsattes 2013 var bl.a. att öka skolenärvaron, förbättra kontakten föräldrar-skola och förbättra fritidssituationen i stadsdelen.

– Satsningen ska ses mot bakgrund av ett samhälle under stark omvandling och en känsla av att staden håller på att flyta isär. En känsla av att samhället är de andra, vi tillhör inte, är väldigt påtaglig.

Koordinatorerna skulle utveckla samarbetsformer och nytänkande, synkronisera men inte skapa någon ny organisation, samarbeta, mobilisera föräldrar och civilsamhälle, arbeta proaktivt och skapa god lokal-kännedom, identifiera resurser,

Torbjörn Forkby, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet och FoU i Väst/GR.

stödja engagerade aktörer och självständigt initiera satsningar. De skulle också arbeta reaktivt och samordna vid social oro, gängbildningar och extraordinära händelser och bidra till organisatoriskt lärande. De har också jobbat med samverkansformen SSPF (skola-socialtjänst-polis-fritid).

MEN VAD HANDLAR uppdraget om? Att skapa en ny organisation eller komplettera socialsekreteraras arbete?

– Varför tenderar vi så mycket att tänka i termer av nya organisationsformer? Tänk inte organisation utan organisering! Våra organisationer har vuxit fram för att tjäna vissa behov och de bygger på strukturer och rutiner. Men vad tjänar de för syfte? I Angered är det så påtagligt att världen håller på att förändras. Hur organiserar vi för att möta nya utmaningar i en föränderlig värld?

Koordinatorernas arbetssätt innebär att de inte bara är mottagare utan offensivt också försöker ta reda på vad det är för frågor som rör sig i stadsdelen.

– Det är ett arbetssätt som till sin natur är utforskande och tar fasta på hur det omgivande samhället ser ut. Det gör att man skaffar sig områdeskunskap som socialtjänsten ofta tenderat att glömma.

Koordinatorerna har också velat öppna upp för olika aktörer att mötas. En röd tråd i arbetet är samverkan och att koppla samman olika aktörer.

Koordinatorerna är ett svar på en del svårigheter i befintliga organisationer där specialisering har skapat många gränssnitt. Torbjörn menar att koordinatörernas viktigaste bidrag kanske inte är vad de konkret åstadkommit utan att de ställer frågan: För vem organiserar vi oss?

Läs mer

Studien om mobiliserande trygghetsarbete i Angered är gjord vid FoU i Väst/GR. En rapport från studien publiceras i början på 2016 på www.grkom.se/valfard.

"Det är en svår gränsdragning mellan vad som är en relation och vad som är prostitution"

Jari Kuosmanen och Mikaela Starke, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Mikaela och Jari har genomfört en studie med fokus på professionella som möter kvinnor och män med intellektuella funktionsnedsättningar som har blivit utsatta för brott i prostitutionssammanhang. De har gjort cirka 80 intervjuer med professionella inom olika verksamheter; åklagare, polis, förhørsledare, advokat, målsägarbiträde, prostitutionsgruppen, boendepersonal inom LSS och frivilligorganisationer. I flera intervjuer, bl.a. med personer inom rättsväsendet, framkommer att det verkar finnas en gråzon när det gäller prostitution:

– Det är en mycket svår gränsdragning mellan vad som är en relation och vad som är prostitution, sa Jari.

EN DEL KVINNOR ERBJUDER sex i utbyte mot relation, bekräftelse och gemenskap, andra hamnar i s.k. gråzonsprostitution som innefattar sex i utbyte mot saker, boende, droger m.m.

– Denna gråzonsprostitution blir sedan en väg in i mer synlig prostitution, sa Jari.

När sedan det som kvinnorna varit utsatta för leder till en rättsprocess uppstår flera problem – ett handlar om kommunikation.

– Det finns en okunskap och ovana att träffa den här målgruppen och det ställer krav på alternativa kommunikationsformer. Poliser med utbildning i barnförhör har visat sig fungera bättre för de kunde anpassa förhöret på ett annat sätt. I England till exempel finns god kunskap och enkla metoder medan vi här inte på samma sätt tar hänsyn till förmågor eller oförmågor att kommunicera i rätten, sa Mikaela.

Hon konstaterade vidare att personer med intellektuella funktionsnedsättningar är en av de mest exkluderade grupperna i samhället och att det spelar roll i sammanhanget:

– Viljan att leva som andra är väldigt stark. Hur får jag

identiteten som den vanliga tjejen eller mannen? Jo, genom relationer med de man tycker är som andra – en relation som normalitetsgörande. Gränserna är luddiga när pojkvännen blir kopplare för samtidigt upplevs han ändå som en räddare.

STUDIEN VISAR OCKSÅ att mycket av det stöd som kvinnorna får ges av enskilda professionella som känner ett personligt ansvar. Det saknas ett generellt stöd och det finns problem i samordningen mellan verksamheter.

Mikaela och Jari framhöll att kvinnorna behöver stöd under hela rättsprocessen och stödet måste utformas utifrån ett perspektiv på egenmakt som gör det möjligt att skapa ett nytt liv. De anser också att det bör finnas en person som står för kontinuitet under hela processen, även efter att domen har fallit.

Läs mer

Kuosmanen J & Starke M (2011) *Discovering and working with the invisible – Social work with women.*

Många barn berättar inte om mobbning

Ylva Bjereld, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Barn som blir utsatta för mobbning uppmanas från olika håll (exempelvis föreningen Friends) att berätta om det. Och skolan är enligt lag tvungen att göra något om man får kännedom om mobbning.

– Men det är ett moment 22 för många barn berättar inte. Ungefär vart fjärde eller tredje barn som är utsatt berättar inte. De hamnar därför utanför de hjälpinsatser som faktiskt finns, sa Ylva.

Ylva har inom ramen för sitt avhandlingsarbete intervjuat unga i åldern 15–23 år med erfarenhet av mobbning.

Mobbning handlar om en dold utsatthet. Det finns sällan en vuxen i närheten som ser. Även om någon vuxen är i närheten är det inte säkert att hen förstår.

När man blir mobbad berättar en del direkt för en vuxen men alla gör inte det. Det finns flera

anledningar till att man håller det hemligt: orsaker kopplade till egen identitet (exempelvis att man vill bli sedd som en glad och stark person) eller misstro till vuxenvärlden. Det kan också ta ett tag innan man förstår att man blir mobbad just för att man vill se sig själv som en stark person.

FÖR ATT NÅGOT SKA HÄNDA behöver vuxenvärlden se. En annan väg är att försöka ha kontroll över situationen: kontrollera vem som vet om mobbningen även om man inte kan kontrollera mobbningen, kontrollera att människor fortsätter att se på en så som de har gjort tidigare. Men mobbning går sällan över av sig själv, det krävs ofta en aktiv insats – som att byta skola eller aktiva insatser från skolan. De som försöker kontrollera situationen utan att berätta hamnar så småningom i att de

måste kämpa för att hålla upp en fasad för någonstans börjar tecknen att något är fel komma till de vuxnas kännedom. Här går det inte att kontrollera situationen bara genom att vara tyst utan man behöver börja komma med bortförklaringar. I takt med att situationen förvärras och sprickorna i fasaden blir allt fler är det många som ger upp och berättar och därmed försätter sig själva i en position av öppen utsatthet.

– Här blir vuxnas reaktioner viktiga för hur man kommer att fortsätta att berätta om sin utsatthet.

EN POSITIV REAKTION kan vara en medkännande vuxen som intygar att det inte är barnets fel. Mobbningen kanske inte upphör för det men man får en bekräftelse på att det inte är mig det är fel på. En neutral upplevelse som är vanlig är att skolor sätter ihop möten med den som är mobbad och mobbaren – med eller utan familjer.

– Ibland tas sådana möten emot på ett bra sätt, mobbningen kanske inte upphör men skolan reagerar och visar att det inte är okej. Men det kan också vara så att mobbningen eskalerar, inte ens skolan kan sätta stopp och då blir det en negativ upplevelse.

Ylva har också mött unga med negativa upplevelser av att ha berättat utan att de vuxna tagit dem på allvar.

Läs mer om studien på www.levamedmobbning.se

Historiska nedslag i tiggeridebatten

Tobias avhandling tar sin utgångspunkt i fattigvården under 1800-talet och hur den tidens praktik, tankar och idéer gör sig påmind i vår samtid. I dagens tiggeridebatt går det att göra många historiska paralleller.

En fråga som Tobias skulle vilja studera närmare är individens bevekelsegrunder för att ge eller inte ge. Det finns inga tydliga moraliska regler vad gäller givande till tiggare idag. Vi lånar argument av varandra som omsätts i informella regler. Och Tobias tycker sig se att det har skett en förändring över tid:

– Om det tidigare fanns en givandemoral att följa, är givandet idag mer präglad av vår individualiserade tid.

När det kommer till politiska utspel i tiggeridebatten är det viktigt att studera inte bara förslaget i sig utan även vilken inramning det ges: Vad sägs tiggeri hota eller uppmuntra? Är det den samhälleliga moralen som sägs hotas eller är det ekonomin? Påstås tiggeri uppmuntra brottslig verksamhet eller lättja?

TOBIAS PÅMINDE OM två politiska utspel som gjorts under hösten. Det ena förslaget kom från den tidigare justitieministern Thomas Bodström (S). Han föreslog att man skulle införa tiggeritillstånd, liknande det man ansöker om vid alkoholutskänkning. Det skulle enligt förslaget

Tobias Davidsson, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

innebära att myndigheterna fick kontroll över tiggeriet.

– Idén är inte ny, enligt 1642 års tiggarförordning skulle man ha tiggeritillstånd, konstaterade Tobias.

FÖR ATT EN AKTIVITET ska kräva tillstånd måste tillståndsförordningen kringgärdas av villkor: kriterier som tydliggör på vilka grunder ett tillstånd kan ges, att någon gör en bedömning om huruvida den sökande lever upp till dessa kriterier samt att någon form av sanktion utdelas om det kan ledas i bevis att någon ägnar sig åt denna aktivitet utan tillstånd.

Det andra förslaget som Tobias refererade till var Moderaternas förslag om tiggeriförbud. Tobias pekade på att det bl.a. skulle kunna leda till att en offentlig plats blir allmän för vissa men inte alla – ”allmänheten” skulle därmed omfatta endast vissa människor.

– Den här debatten är inte heller ny, i mitten på 1800-talet kom en fattigvårdsförordning och vårt första tiggarförbud. Tiggeriets legalisering respektive kriminalisering var då knuten till möjligheten att försörjas av den offentliga fattigvården. Politiker förstod då att om vi inte har något formellt givande måste vi tillåta det informella givandet.

Tobias menar att förbud och tillstånd är två sidor av samma mynt – och förslagen är alltså inte nya.

– De här lösningarnas historiska rundgång är mycket påtaglig. Både förbud och tillstånd är gamla lösningar som kommer tillbaka i ny skrud. Det är viktigt när de kommer att historiskt granska dem, utspelen utgör signalpolitik och de historiska förslagen återkommer utan att man tar tag i problemets kärna.

Läs mer

Davidsson, Tobias (2015) Understödet rationalitet. En genealogisk studie av arbetslinjen under kapitalismen. Doktorsavhandling.

Elisabeth Beijer, Lennart Rådenmark, Elisabeth Rahmnerg och Anette Skårner.

Arrangörerna avslutade dagen med att framhålla att det finns en tanke att konferenser av den här typen ska vara återkommande inom olika forskningsområden. Tidigare konferenser har bl.a. handlat om att förebygga barns och ungas psykiska ohälsa, barns välfärd och familjers villkor samt riskbruk, missbruk och beroende.

– Vi har en infrastruktur för hur vi ska få forskningen väl känd för praktiken och praktiken få en väg in till forskningen. Detta är inte ett tomtbloss i mörkret, vi kommer att återkomma! lovade Lennart Rådenmark, Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Har du tankar och idéer om frågor och kunskapsområden som du tycker behöver uppmärksammas/utvecklas? Välkommen att kontakta oss!

Lennart Rådenmark, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Lennart.Radenmark@lansstyrelsen.se
Anette Skårner, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet, Anette.Skarner@socwork.gu.se
Elisabeth Beijer, FoU i Väst/Göteborgsregionens kommunalförbund, Elisabeth.Beijer@grkom.se
Elisabeth Rahmberg, Västra Götalandsregionen, avdelningen folkhälsa, Elisabeth.Rahmberg@vgregion.se

Konferensen arrangerades i samarbete mellan Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet, Länsstyrelsen Västra Götalands län, FoU i Väst/Göteborgsregionens kommunalförbund samt Avdelning folkhälsa, Västra Götalandsregionen. Forskarna som föreläste under konferensen ingår i ett forskarnätverk med inriktning på social exkludering och kontroll. Läs mer om nätverket här:

www.socwork.gu.se/forskning/Social_exkludering_och_kontroll

Aktuella lästips

Ny antologi om social exkludering

Föreläsarna på konferensen ingår i ett nätverk för forskare som arbetar med frågor som rör social exkludering och kontroll. I januari 2016 utkommer en antologi på temat social exkludering där flera av forskarna i nätverket medverkar.

Reviderade nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende

De reviderade riktlinjerna publicerades tidigare i år och finns på Socialstyrelsens webbplats: www.socialstyrelsen.se/nationellariklinjermissbrukochberoende. Här går det att söka och filtrera bland rekommendationerna i riktlinjerna och så finns det filmer som tar upp de centrala rekommendationerna, en rapport som vänder sig till beslutsfattare inom området m.m.

Konferens om Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende

Den 24 november 2015 arrangerades en heldagskonferens om Socialstyrelsens reviderade Nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevården:

www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/2015-54.pdf

Från molekylnivå till samhällsnytta

Dokumentation från konferensen Aktuell forskning om alkohol och narkotika den 8 oktober 2015: www.cera.gu.se/digitalAssets/1551/1551799_cera-konf-dokumentation.pdf

www.socwork.gu.se
www.lansstyrelsen.se/vastragotaland
www.grkom.se/valfard
www.vgregion.se

Text: Märit Malmberg Nord, FoU i Väst/GR Foto: Niklas Maupoix Layout: Maja Milch Sabelsjö, FoU i Väst/GR Tryck: Exakta Print AB

